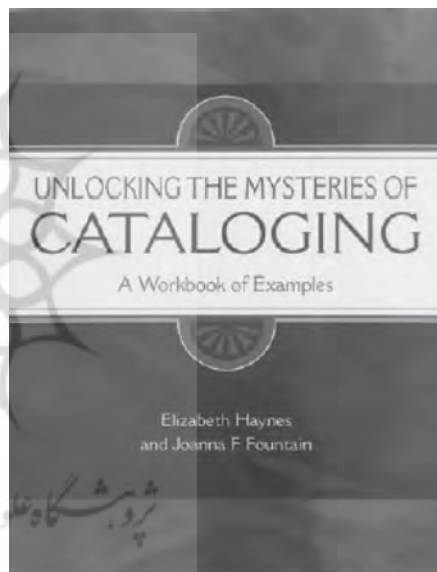

نقد کتاب

الیزابت هینس^۱ استادیار کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه می‌سی‌سی‌پی جنوبی^۲ است. وی دوره کارشناسی خود را در دانشگاه زنان تگزاس^۳ گذرانده و سپس مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی را در دانشگاه تگزاس^۴ به‌انجام رسانده است. جوآنا اف. فونتین^۵ نیز مشاور مستقل در زمینه فهرست‌نویسی، و عضو هیئت علمی مدرسه اطلاع‌رسانی در دانشگاه تگزاس است. هر دو نویسنده دارای سابقه فعالیت در حوزه سازماندهی اطلاعات و فهرست‌نویسی می‌باشند.

Haynes, Elizabeth ; Fountain, Joanna F. *Unlocking the Mysteries of Cataloging: A Workbook of Examples*, Westport, Conn.: Libraries Unlimited, 2005.

فهرست‌نویسی یکی از فعالیت‌های اصلی در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی است که با مفهوم بازیابی اطلاعات قرابت نزدیکی دارد. درباره کارکردهای خاص آن می‌توان گفت فرایندهای پیچیده‌ای در این فعالیت حرفه‌ای نهفته که به‌کارگیری آن را با دشواری‌هایی مواجه ساخته است. قواعد فراوان برای

1. Elizabeth Haynes

2. University of Southern Mississippi

3. Texas Woman's University

4. University of Texas

5. Joanna F. Fountain

موقعیت‌ها و شرایط متفاوت، استثناها و نکات ریز و جزئی که در سازماندهی یک پیشینه فهرست‌نویسی وجود دارد سبب شده تا این فعالیت یکی از تخصص‌های دشوار کتابداری به‌شمار آید. فهرست‌نویسان به علت فعالیت تخصصی و سروکار داشتن با مقررات ویژه، دقیق، و جزئی‌نگر در فهرست‌نویسی، و نیز در ساختار سازماندهی اطلاعات، دچار نوعی وسواس و دقت بسیار سخت و موشکافانه علمی و حرفه‌ای می‌شوند که بر دشواری کار آنان می‌افزاید. این مسئله در کنار حجم انبوه منابع اطلاعاتی، به ایجاد قفسه‌های مملو از کتاب می‌انجامد که همواره در نوبت انتظار فهرست‌نویسی هستند، و این مشکلی است که معمولاً کتابخانه‌ها با آن مواجه می‌شوند.

گاه نیز یک کتاب عرصه تازه‌ای برای آزمون قواعد و سنجش کاربردپذیری مقررات فهرست‌نویسی به‌شمار می‌آید. مشخصات فیزیکی و محتوایی کتاب، هر یک به نوبه خود، از ده‌ها مورد خاص و منحصر به فرد تشکیل شده‌اند، که تطبیق آن با قواعد فهرست‌نویسی وقت‌گیر بوده و نیاز به تخصص بالایی دارد. مواقعی نیز پیش می‌آید که فهرست‌نویسان در انجام فعالیت حرفه‌ای درخصوص یک کتاب ویژه، مجبور به توقف کار شوند زیرا برای فهرست‌نویسی آن منبع به مشورت و همفکری بیشتری نیاز دارند. مشکلات فهرست‌نویسی فراتر از موارد نامبرده است و این تلاش تخصصی برای سازماندهی اطلاعات، فعالیت پرهزینه و دشوار است. رویکرد کتاب حاضر در جهت رفع مشکلات فهرست‌نویسی از طریق ارائه راهکارهای عینی و متکی بر نمونه‌های

مشخص است. بهره‌گیری از مثال‌های متعدد و ارائه روش‌های سودمند در حل مشکلات فهرست‌نویسی یکی از ویژگی‌های برجسته این اثر مفید به‌شمار می‌آید. نویسندگان تلاش کرده‌اند تا با پدید آوردن اثری مبتنی بر فعالیت عملی در فهرست‌نویسی، مهارت‌های تخصصی کتابداران را تقویت کنند. یکی از راهکارهای سودمند در ارتقای تخصص، بهره‌گیری از تمرین‌های مرتبط و مؤثر آن حوزه است. از این رو، حجم اصلی کتاب به ارائه تمرین‌ها و مثال‌های متعدد از جنبه‌های مختلف قواعد فهرست‌نویسی اختصاص داده شده است.

در واقع، باید گفت که این منبع به دانشجویان و کتابداران کمک می‌کند تا تمرین‌های ضروری فهرست‌نویسی را در جهت ارتقای مهارت‌های تخصصی خود به‌کار گرفته، و بتوانند در محیط کتابخانه‌های بزرگ به فعالیت تخصصی و حرفه‌ای فهرست‌نویسی بپردازند. این اثر می‌تواند به‌عنوان منبع مطالعه فردی در زمینه برنامه آموزشی فهرست‌نویسان نیز مؤثر باشد (۲).

یکی از ویژگی‌های مهم کتاب، تکیه بر نمونه‌ها و مثال‌های واقعی از منابع اطلاعاتی است. بر این اساس، نویسندگان حجم قابل توجهی از اثر را به ارائه تصاویر صفحه‌های مهم اطلاعاتی در کتاب اختصاص داده‌اند. در این میان، چاپ قسمت‌های مختلف از یک ماده اطلاعاتی، مانند لوح فشرده، شامل طرح روی لوح فشرده، تصویر جلد آن، پوشش محافظ لوح فشرده، راهنمای داخلی آن، بخش مربوط به اطلاعات محتوای لوح

فشرده، خلاصه اطلاعات مربوط به موضوع آن، اطلاعات مربوط به جزئیات انتشارات و برخی از اجزای اطلاعاتی دیگر، به شیوه‌ای مؤثر در معرض دید خواننده قرار گرفته است که می‌تواند در فرایند فهرستنویسی به‌نحو سودمندی مؤثر باشد.

تمرین‌های کتاب از جنبه‌های متعددی فعالیت فهرستنویسی را مورد آزمون قرار می‌دهد. به‌علاوه، با ارائه تصاویر اصلی از صفحه‌های مهم اطلاعاتی در کتاب و یا سایر منابع اطلاعاتی، برخی اطلاعات مهم و ضروری در ارتباط با سازماندهی اثر مطرح شده است. دیگر اینکه، قوانین مورد نیاز برای فعالیت فهرستنویسی بر اساس قواعد انگلوماریکن به‌صورت شماره‌های قوانین ارائه شده، تا فهرستنویس بتواند به‌سرعت و با اطمینان خاطر به قاعده مورد نظر رجوع کرده و از آن در فعالیت تمرینی خود بهره گیرد. همچنین توضیح‌های ضروری که لازمه دقت فهرستنویسی است، در موارد خاص و در ارتباط با منابع مختلف، برای بالا بردن تخصص و مهارت‌های فهرستنویسی بیان شده است. این نحوه ارائه در واقع یک کارگاه یا آزمایشگاه ویژه فهرستنویسی را تداعی می‌کند که در آن کتابداران با بهره‌گیری از رهنمودهای ارائه شده به تقویت مهارت‌های سازماندهی اطلاعات می‌پردازند. همچنین نویسندگان به فهرستنویسی ماشینی نیز توجه مناسبی مبذول داشته‌اند. این شیوه فهرستنویسی با بهره‌گیری از امکانات خاص

ماشینی به یاری کتابداران شتافته تا با سرعت و دقت بیشتری به ایجاد پیشینه‌های فهرست پردازند.

از زمان ایجاد قالب^۶ فهرست ماشینی خوان^۷ که توسط کتابخانه کنگره آمریکا توسعه داده شد، بهره‌گیری از آن در تبادل اطلاعات کتابشناختی، مشکلاتی را فراروی کتابداران قرار داده است. هدف مارک در واقع ایجاد قالبی مطمئن برای نمایش، خواندن، و انتقال اطلاعات کتابشناختی، از طریق رایانه‌هاست. برخی از این مسائل در تبدیل و به‌کارگیری اطلاعات قابل خواندن با ماشین، در کشورهای مختلف بروز کرده است. قالب اولیه مارک با انجام برخی ویرایش‌ها در ارتباط با ساختار زبان‌های دیگر، به‌عنوان مارک ملی در کشورهای مختلفی به‌کار گرفته شده است. بنابراین، هم‌اکنون مارک‌های متعددی در سطح جهانی به‌کار گرفته می‌شوند که حتی در زبان انگلیسی نیز می‌توان انواع خاص آن را مشاهده کرد؛ مانند مارک انگلستان^۸ و مارک ایالات متحده^۹.

مارک توانایی ارسال و دریافت آسان داده‌های کتابشناختی را دارد. در حال حاضر کتابخانه کنگره آمریکا وظیفه ویرایش و پشتیبانی از استانداردهای مارک را برعهده گرفته است. اطلاعات مفید درباره مارک را می‌توان از طریق این نشانی در کتابخانه کنگره به‌دست آورد:

<http://www.loc.gov/marc/marcginf.html>

از سوی دیگر باید گفت در استانداردهای

6. Format

7. MACHine Readable Catalog(MARC)

8. U.K.MARC

9. U.S.MARC

مارک ایالات متحده، که توسط کشورها و سازمان‌های دیگر، چون ا.سی.ال.سی.^{۱۰} مورد استفاده قرار می‌گیرد، همواره تغییراتی ایجاد می‌شود. این تغییرات معمولاً اندک بوده و به فیله‌های مجموعه کتابخانه و جایزما مربوط می‌شود (۱: xix).

ذکر این نکته اهمیت دارد که این کتاب به هیچ رو به تمامی جنبه‌های مارک نپرداخته، و داعیه آن را نیز نداشته است. البته منابع سودمندی درباره مشخصات، ویژگی‌ها، و کاربردهای مارک وجود دارد که علاقه‌مندان می‌توانند به آنها رجوع کنند و با خصوصیات و کارکردهای مارک آشنا شوند. از ویژگی‌های خوب این اثر، پرداختن به مسائل و مشکلاتی است که در استفاده از مارک به صورت عملی و کاربردی برای فهرست‌نویسان پدید می‌آید. کتاب شامل دو پی‌افزود است: اولی درباره اصطلاح‌های منتخب رده‌ای و رسمی است که در فیلد ۶۵۵ مارک به کار می‌رود؛ و دومی ارائه نمونه قالب مارک برای برخی از تمرین‌های انتخابی است. این دو پی‌افزود در فرایند فهرست‌نویسی کمک زیادی به دانشجویان می‌کند. مورد اول برای آشنایی بیشتر با اصطلاح‌های تخصصی فهرست‌نویسی در قالب مارک کاربرد دارد، و پی‌افزود بعدی در رفع اشکالات ناشی از روند فعالیت فهرست‌نویسی با مارک مورد استفاده قرار می‌گیرد و به کتابداران امکان می‌دهد تا فعالیت تخصصی خود را در آزمون فهرست‌نویسی ارزیابی کنند. نمایه‌های پایانی کتاب نیز در پنج بخش تنظیم شده است که شامل نمایه‌های عنوان،

تمرین‌های مبتنی بر نظم شماره‌گذاری، انواع منابع، قواعد بر اساس عنوان، و قواعد بر اساس شماره می‌باشد. بازیابی اطلاعات با تنظیم نمایه‌های نامبرده در کتاب به راحتی و با سرعت بالا صورت می‌پذیرد. این خصیصه از ویژگی‌های مطلوب کتاب است و نویسندگان شیوه کارآموزی مؤثر کارگاهی را با این تدابیر در کتاب تکمیل کرده‌اند. نمایه‌ها با دقت خاصی تهیه شده‌اند و برای استفاده بهینه از کتاب ضروری هستند.

طراحی و تدوین کتاب بر اساس یک شیوه منحصربه‌فرد در فهرست‌نویسی اجرا شده، و نویسندگان با تجربه‌ای سودمند که در زمینه سازماندهی اطلاعات داشته‌اند، به خوبی از عهده این کار برآمده‌اند. کتاب، برای آموزش کتابداران و دانشجویان کتابداری که قصد تقویت مهارت فهرست‌نویسی خود را دارند بسیار مفید بوده و می‌توان از آن به عنوان اثر آموزشی مهمی در این حوزه مطالعاتی و فعالیت حرفه‌ای یاد کرد. انتخاب تمرین‌ها خود یکی از موارد قوت کتاب به شمار می‌آید. انتخاب حیطة وسیعی از انواع کتاب‌ها و منابع اطلاعاتی با مشخصات متفاوت کتابشناختی و محتوایی، زمینه مناسب آزمون و سنجش مهارت‌های فهرست‌نویسی را فراهم آورده است. این گزینش با توجه به ویژگی‌های منابع اطلاعاتی در فرایندهای سازماندهی اطلاعات، و به صورت خاص در فهرست‌نویسی، انجام پذیرفته است. تقویت توانایی کتابداران در کار با مارک نیز از جمله مسائلی است که امروزه فهرست‌نویسان به آن

نیازی مبرم دارند. اساساً با بهره‌گیری از مارک و فهرستنویسی ماشین‌خوان، و نیز شناسایی فیلدها و برجسب‌های خاص آن، می‌توان به تقویت توانایی‌های بیشتر کتابداران برای کار در محیط دیجیتال و شبکه امیدوار بود. پاسخ به تمرین‌های منتخب مارک در پی‌افزود دوم در جهت افزایش مهارت‌های فهرستنویسی ماشین‌خوان در کتابداران می‌باشد. تعداد این تمرین‌ها نیز قابل توجه بوده و نویسندگان، ۵۰ تمرین از ۱۵۰ تمرین کتاب را با شیوه مارک به خواننده ارائه داده‌اند. به نظر می‌رسد که با قرار دادن امکان مطالعه پاسخ‌های برخی از تمرین‌های مهم بتوان به صورت خودآموز از این اثر بهره گرفت، ولی مناسب آن است که از چنین منبعی در محیط‌های آموزشی و دانشگاهی در آموزش فهرستنویسی و مارک استفاده کرد؛ زیرا توضیح‌های اصلی توسط فهرستنویس ارشد و راهنما می‌تواند به تکمیل مطلوب تخصص کتابداران در زمینه فهرستنویسی منجر شود.

نکته دیگری که در ارتباط با نگارش کتاب باید بیان کرد آن است که پدیدآورندگان اثر از ویرایش دوم قواعد فهرستنویسی انگلو/امریکن بهره گرفته‌اند، و در سراسر کتاب تعداد قابل توجهی از قوانین آن را بر اساس موارد نامبرده و طرح شده بیان کرده‌اند. عنایت به قواعد فهرستنویسی انگلو/امریکن با توجه به استانداردهای این فعالیت در واقع تمرکز بیشتر بر جنبه‌های علمی و نظام‌مند فهرستنویسی بوده است. اگرچه کاربرد این قواعد در برخی موارد و برای پاره‌ای از زبان‌ها در کشورهای غیرانگلیسی زبان نیاز به

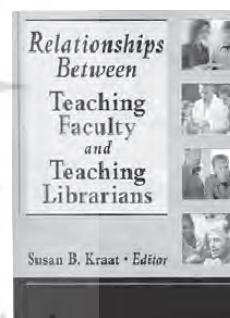
تدوین و بازنگری مجدد دارد، ولی به هر حال این قواعد در حال حاضر منبعی مستند و معتبر در عرصه فهرستنویسی به‌شمار می‌آید. براساس نوع نگرش نویسندگان به مسئله سازماندهی اطلاعات کتابشناختی در ارائه نمونه‌هایی برای فعالیت فهرستنویسی، می‌توان اظهار داشت که تمرین‌های دشوار و موارد رایج در فهرستنویسی حرفه‌ای، منطقی است که در این کتاب به آن توجه ویژه‌ای شده است. این مسئله در واقع به ارتقای مهارت‌های دانشجویان و کتابداران منجر شده، و به آنها برای غلبه بر مشکلات و انجام مطلوب فرایند کاری فهرستنویسی و اعتماد به نفس می‌دهد. فهرستنویسی و سازماندهی اطلاعات فعالیت است که امروزه در ساختار حرفه‌ای و عملی کتابخانه‌ها، یکی از ارکان مهم عملکرد تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی محسوب می‌شود و بدون توجه به توانایی‌های کتابداران در سازماندهی منابع اطلاعاتی که با فهرستنویسی تکمیل می‌شود، نمی‌توان به موفقیت مطلوبی دست یافت. مطالعه و کار عملی با تمرین‌های این اثر ارزشمند، برای آشنایی بیشتر کتابداران و دانشجویان کتابداری با فرایندهای عملی فهرستنویسی، می‌تواند سودمند و اثربخش باشد.

منابع

1. Haynes, Elizabeth; Fountain, *Unlocking the Mysteries of Cataloging: A Workbook of Examples*, Westport, Conn.: Libraries Unlimited, 2005.

نیوپالترز^۲ است. وی دوره کارشناسی خود را در رشته هنرهای نمایشی در دانشگاه ایندیانا^۳ گذرانده، و سپس مقطع کارشناسی ارشد را در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه آلبانی^۴ سپری کرده است. بیشتر آثار وی در مجله <کتابدار مرجع>^۵ منتشر شده است (۲). وی سرویراستاری کتاب حاضر را برعهده داشته که حاصل نگارش‌های گروهی از کتابداران درباره رابطه میان آموزش کتابداران و آموزش علمی است که به صورت خاص به مقولات مهم و عمده‌ای مانند: ارتباط میان مطالعه و آموزش سواد اطلاعاتی^۶ در سطوح دانشگاهی، برنامه‌ریزی برای ایجاد ارتباط مناسب میان دوره‌های آموزشی دانشگاهی اعضای هیئت علمی، کتابداران، گروه‌های علمی و ساختار دانشگاه، و نیز مطالعات و آموزش‌های مربوط به سواد منابع اطلاعاتی الکترونیکی^۷ در آموزش عالی می‌پردازد. کتاب در ده فصل تنظیم شده، و هر فصل در واقع مقاله مستقلی است که توسط نویسندگان مختلف به رشته تحریر درآمده است. کرات، ویراستار اصلی کتاب، در مقدمه کوتاه و اجمالی آن با طرح این پرسش از خواننده که کدام یک از معلمان خود را بیشتر به خاطر می‌آورید و چرا آنها بیشتر در ذهن شما باقی مانده‌اند؟، به این نکته اشاره می‌کند که شاید آن معلمان ماندگار کسانی بوده‌اند که چیزهایی در وجود شما دیده‌اند که خود شما از آن غافل بوده‌اید. معلمان جاودانی

2. Libraries Unlimited site. **Review for book: *Unlocking the Mysteries of Cataloging: A Workbook of Examples***. By Elizabeth Haynes and Joanna F. Fountain. Available: <http://lu.com/showbook.cfm?isbn=9781591580089> [14 Mar. 2007].

Kraat, Susan B., [Editor]. ***Relationships between teaching faculty and teaching librarians***. New York: Haworth, 2005.

سوزان بی کرات، کتابدار مرجع و هماهنگ‌کننده آموزش در یکی از کتابخانه‌های دانشگاه ایالتی نیویورک در

1. Susan B. Kraat

2. The State University of New York at New Paltz

3. Indiana University

4. University at Albany

5. *Reference Librarian*

6. Information literacy

7. Electronic information resource literacy

که در اذهان باقی مانده‌اند، بخشندگان جوهر و همیت انسانی بوده‌اند که می‌خواستند فرصت مطرح شدن را برای شما فراهم کنند، درحالی‌که خود در زمینه باقی مانده‌اند. سپس به اهمیت نقش آموزش در تمرکز بر خدمات مرجع در کتابخانه‌های دانشگاهی اشاره می‌کند و بر نقش مؤثر ارتباط میان کتابداران و آموزش‌های دانشگاهی در رشته‌های مختلف تأکید می‌کند. وی توضیح می‌دهد که هیئت‌های علمی و کتابداران، هر دو، به توسعه اطلاعات جهانی همت می‌گمارند و هر دو در این عرصه نقشی اثربخش دارند. موفقیت و توسعه آموزش‌های سواد اطلاعاتی در گروه همکاری‌های نزدیک کتابداران و گروه‌های علمی دانشگاهی است. فصل‌های ده‌گانه کتاب به قلم کتابداران، اعضای هیئت علمی، و متخصصان این رشته به شرح زیرنگاشته شده است:

فصل اول کتاب به قلم لین لامپرت^۸
کتابدار ارشد دانشگاه ایالتی نورث‌ریج کالیفرنیا، درباره سواد اطلاعاتی و همکاری موفقیت‌آمیز کتابداران و اعضای هیئت علمی برای آموزش در رشته روان‌شناسی و مشاوره است. در این فصل همکاری میان عوامل نامبرده در کالج آموزش و پرورش میشل دی‌آیسنر^{۱۰} در دانشگاه ایالتی نورث‌ریج کالیفرنیا مطرح شده و طراحی دستورالعمل

آموزشی با محتوای ارزشیابی شده برای بهره‌گیری در گروه آموزشی روان‌شناسی و مشاوره است. همچنین این پژوهش برای همکاری کتابداران و اعضای هیئت علمی الگویی ارائه می‌کند. نویسندگان فصل دوم لیزا ام. گیون^{۱۱} و هایدی جولین^{۱۲} هستند که هر دو استادیار مدرسه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آلبرتا^{۱۳} می‌باشند. در این فصل نگرش صریح کتابداران در تعامل با اعضای هیئت علمی بررسی و تحلیل می‌شود. یکی از مباحث عمومی در این میان، روابط کتابداران و اعضای هیئت علمی مانند تعامل‌های مثبت و سازنده و شکایات طرفین از مشکلات موجود در این ارتباط‌هاست. این مقاله با بهره‌گیری از شیوه تحلیل محتوا به دو نتیجه مؤثر دست یافته است: (۱) کتابداران به چه شیوه‌ای ارتباط میان اعضای هیئت علمی را بیان می‌کنند؛ و (۲) بیان آگاهی کتابداران از نگرش اعضای هیئت علمی به چه صورت است؟ فصل سوم به قلم نیکل جی. اُثر^{۱۴} و الین ام. کروپار^{۱۵}، کتابداران دانشگاهی در دانشگاه ایالتی و مؤسسه پلی‌تکنیک ویرجینیا^{۱۶}، نگاشته شده و به بحث درباره دو روش ابتکاری برای افزایش نقش آموزش کتابداران در طراحی و درجه‌بندی فعالیت‌های کلاسی می‌پردازد و با ارزش‌گذاری نهایی دانشجویان به انجام می‌رسد. فصل چهارم اثر ویلیام بی. بدک^{۱۷}

8. Lynn Lampert

9. California State University Northridge

10. Michael D. Eisner College of Educaiton

11. Lisa M. Given

12. Heidi Julien

13. School of Library and Information Studies, University

of Alberta

14. Nicole J. Auer

15. Ellen M. Krupar

16. Virginia Polytechnic Institute & State University

17. William B. Badke

درباره یاری‌رسانی به اعضای هیئت علمی در شناخت بهتر قدرت آموزشی سواد اطلاعاتی است. نویسنده در این مقاله، با کاربرد شایسته سواد اطلاعاتی در پردیس دانشگاه، که همچنان تلاشی مهم محسوب می‌شود، به بررسی ابعاد خاص آموزش‌های کتابداران برای اعضای هیئت علمی، و تأثیری که فرهنگ متفاوت آنها بر جای می‌نهد می‌پردازد و اولویت‌های آن را بیان می‌کند. نتایج وی نشان می‌دهد که تمرکز کتابداران بیشتر بر فرایندهاست، در حالی که اعضای هیئت علمی بیشتر بر محتوا تأکید دارند. نویسنده فصل پنجم میشل توث^{۱۸}، به ابعاد نگارش علمی و پژوهش سطوح عالی می‌پردازد. وی با مرور دوره راهبردها و مهارت‌های پژوهشی، به آزمون شیوه نگارش پرداخته و چارچوب پردازشی تهیه طرح تحقیق برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی را ارائه می‌دهد. فصل ششم با نگارش راشل کالیسون^{۱۹}، دن بادنی^{۲۰}، و کیت تامس^{۲۱} که همگی از کتابداران دانشگاه پیتسبورگ^{۲۲} هستند، به مقوله پروژه پژوهشی کتابخانه برای دانشجویان سال اول مهندسی پرداخته است. این مقاله سه سال همکاری میان برنامه دانشجویان جدیدالورود مهندسی و کتابخانه مهندسی نظام کتابخانه‌ای دانشگاهی در دانشگاه پیتسبورگ را مورد بررسی قرار داده است. نتیجه این همکاری در پروژه تحقیقاتی کتابخانه، که یکپارچه‌سازی فرایند آموزشی

دانشجویان سال اول را به همراه داشته، مشخص شده است. ولی در فصل هفتم پگی پارتلو^{۲۳} در مقاله‌ای با عنوان کتابداران در کلاس درس، به گزارش پیمایش هدایت‌شده توسط خود اشاره می‌کند که به تبیین چگونگی احساس کتابداران و راهنماهای کتابخانه درباره آموزش کتابداران خارج از فضای کتابخانه نظر دارد. نمونه‌ای از آن را می‌توان در ارتباط با رشته‌های دانشگاهی مشاهده کرد. مؤلف به بیان تجارب خود در کلاس درس اشاره کرده و مزایا و موانع مدل «کتابدار استاد» را مورد آزمون قرار می‌دهد. وی در نهایت توضیحاتی درباره تبیین بیشتر این پیمایش، و پیشنهادهایی برای مطالعات آتی ارائه داده است. فصل هشتم اثر نواز پی بهاونگری^{۲۴} استادیار آموزش کودکان ابتدایی، و ورونیکا بیلات^{۲۵} کتابدار خدمات اطلاعاتی است که هر دو در دانشگاه ایالتی وین^{۲۶} به کار اشتغال دارند. موضوع مقاله آنها همکاری کتابداران و اعضای هیئت علمی، برای آموزش مهارت‌های پژوهشی به دانشجویان است. آنان در این تحقیق ارتباط میان دانشجویان رشته آموزش ابتدایی و تأثیر فناوری یکپارچه اطلاعاتی بر فعالیت آموزشی آنها را مورد بررسی قرار داده‌اند. همچنین محور توجه آنان تمرکز بر آموزش روش‌شناسی در پژوهش تجربی است. فصل نهم نیز به قلم سه تن از کتابداران کتابخانه دانشگاه ایالتی نیومکزیکو^{۲۷} است. این

18. Michelle toth

19. Rachel Callison

20. Dan Budny

21. Kate Thomes

22. University of Pittsburgh

23. Peggie Partello

24. Navaz P. Bhavnagri

25. Veronica Bielat

26. Wayne State University

کتابداران عبارتند از: کیت مانوئل^{۲۸}، سوزان ای. بک^{۲۹}، و مولی مولی^{۳۰}. این مقاله در واقع مطالعه قوم‌نگارانه‌ای براساس نگرش و تأثیر فعالیت اعضای هیئت علمی در بهره‌گیری از کتابخانه است. فصل دهم حاصل تتبع استفان جی ماکالوسو^{۳۱} و باربارا ویتنی پتروزلی^{۳۲} از کتابداران دانشگاه ایالتی نیویورک در نیوپالتز است. عنوان مقاله <پلی بر شکاف ارتباطی> است. در این بخش نویسندگان به شرح برنامه اصلی کتابخانه نیوپالتز که در سال ۲۰۰۱ تأسیس شده می‌پردازد. در این مقاله موضوع‌هایی چون: ارتباط کتابخانه‌ای، آموزش، ارتباطات، توسعه مجموعه، روابط علمی، طرح مدل و مقوله ارزیابی مطرح می‌شود.

ضرورت نگارش این کتاب از افزایش حجم بسیار بالای اطلاعات، به‌ویژه به‌صورت دیجیتال و در محیط الکترونیک، و نیاز دانشجویان به مهارت‌های جدید برای انجام فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی ناشی می‌شود. دستیابی به اطلاعات مرتبط با نیاز کاربران در محیط‌های دانشگاهی به ایجاد دوره‌های آموزشی متعدد منجر شده است. این دوره‌های خاص با همکاری کتابداران و گروه‌های علمی دانشگاه مؤثرتر خواهد بود. کتابداران به مقتضای شغل و حرفه خود در دستیابی به اطلاعات و سازماندهی آن، از فنون ویژه سواد اطلاعاتی برخوردارند. آنان می‌توانند با ایجاد یک محیط تعاملی با دانشگاهیان به ترویج مهارت‌های مهم

این حوزه نوین پردازند. مهارت‌های سواد اطلاعاتی و بهره‌گیری سودمند از منابع الکترونیکی، به‌خصوص در فضای شبکه، نیازمند برنامه‌ریزی در جهت آموزش سواد اطلاعاتی در شاخه‌های متعدد آن است. از سوی دیگر برقراری ارتباط و مفاهیم میان کتابداران و گروه‌های علمی دانشگاهی خود نیازمند تدوین برخی فرایندها و روندهای آموزشی و نیز ملاحظات روان‌شناسانه است. با همکاری کتابداران برنامه‌های آموزشی دانشگاه در مسیر ارتقای علمی حرکت خواهد کرد، و دانشجویان می‌توانند مهارت‌های بازایی اطلاعات را در خود افزایش دهند. ایجاد تعامل نیز به ابزارهای خاص و توانایی‌های ویژه‌ای احتیاج دارد که کتابداران نیاز به دانستن آن دارند. از سوی دیگر، اعضای هیئت علمی و گروه‌های دانشگاهی نیز از آن بی‌نیاز نیستند. در یک ارتباط دوسویه و با همکاری هر دو گروه امکان شناخت و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی افزایش خواهد یافت و بازدهی بیشتری نصیب محیط دانشگاهی خواهد شد. تبیین ارتباط میان کتابداران و اعضای هیئت علمی، گروه‌های آموزشی و نظام درسی دانشگاه یکی از مقولات مهمی است که در آموزش سواد اطلاعاتی و برنامه‌های توسعه آموزشی برای دانشجویان نقشی مهمی دارد. امروزه، آموزش‌های مربوط به حوزه سواد اطلاعاتی در بسیاری از دانشگاه‌ها با همکاری و مساعدت کتابداران به انجام می‌رسد و برنامه‌ریزی

27. New Mexico State University

28. Kate Manuel

29. Susan E. Beck

30. Molly Molloy

31. Stephan J. Macaluso

32. Barbara Whitney Petruzzelli

برای بهره‌گیری از مجموعه منابع الکترونیکی از فعالیت‌های پایه کتابداران به‌شمار می‌آید. کتابداران در توسعه مهارت‌های شناسایی، بازیابی، و ارزیابی منابع اطلاعاتی نقش مهمی برعهده دارند، و این نقش مثبت در همکاری با گروه‌های علمی دانشگاهی اثربخشی بیشتری خواهد یافت.

کتابخانه‌ها انواع مختلف راهنمایی‌های مربوط به کلاس‌های درسی دانشجویان را انجام می‌دهند. این فعالیت‌ها شامل آموزش دوره‌های کامل و یکپارچه، درجه‌بندی تکالیف آموزشی در کلاس‌ها، تهیه شیوه‌نامه استفاده از کتابخانه، و آموزش دوره‌ها در دیگر گروه‌های دانشگاهی می‌شود. کتاب شامل مقاله‌های پایه در زمینه روابط میان اعضای هیئت علمی آموزشی، کتابداران، و نگرش آنها نسبت به یکدیگر است (۴). همچنین اثر با ارائه چشم‌اندازی کلی از وضعیت آموزش‌هایی که کتابداران در دانشگاه‌ها به انجام می‌رسانند، به تبیین موقعیت و نقش آنها پرداخته است. کتابداران از این حیث نقش مربیان دانشگاهی را ایفا کرده و به توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی کمک قابل ملاحظه‌ای می‌کنند. ایجاد مهارت‌های تعامل علمی در حرفه کتابداری یکی از مقولاتی است که در سال‌های اخیر مورد توجه جدی قرار گرفته است و با طراحی و تدوین مبانی و ساختارهای علمی میسر است. تلاش کتابداران در تبیین وضعیت آموزش‌های کتابخانه‌ای در ارتباط با آموزش‌های گروه‌های علمی، هسته اصلی مطالب این کتاب را تشکیل می‌دهد و می‌توان گفت نویسندگان به خوبی از عهده

آن برآمده‌اند.

هر کتابداری که در کتابخانه دانشگاهی به آموزش اشتغال دارد، درگیر پیچیدگی و دشواری همکاری با اعضای هیئت علمی است. رابطه میان آموزش اعضای هیئت علمی و آموزش کتابداران، بازگوکننده تلاش کتابداران و اعضای هیئت علمی در کار مشترک در رشته‌های آموزشی، در تمام گروه‌ها، برای ایجاد ارتباطی پایدار و تعیین‌کننده در جهت موفقیت در آموزش‌های کتابخانه‌ای است. این مجموعه بی‌نظیر از مقالاتی تشکیل شده که همکاری و اشتراک فعالیت میان کتابداران و اعضای هیئت علمی و گروه‌های آموزشی را به شیوه‌ای مناسب ارائه می‌دهد. این فعالیت‌ها شامل فرایندهای شبکه‌بندی، هماهنگ‌سازی، و همکاری است و در حل مشکلات عمده‌ای مانند دشواری آموزش در یک رشته دانشگاهی، درجه‌بندی فعالیت‌های کلاسی دانشجویان، نحوه ادراک و برداشت اعضای هیئت علمی از آموزش‌های کتابخانه‌ای، و تحول نقش کتابداران مرجع به کار می‌آید (۳). با ارائه چشم‌انداز کلی از وضعیت همکاری کتابداران در محیط‌های دانشگاهی می‌توان به تکوین نقش آنها در دانشگاه‌ها امیدوار بود. تثبیت منزلت و موقعیت کتابداران یکی از خواست‌های اصلی آنها در حیات حرفه کتابداری بوده است. کتابداران همواره کوشیده‌اند تا با ارائه دیدگاه مؤثری از فعالیت‌های شغلی به توسعه رشته خود یاری رسانند. جایگاه کتابداران در محیط‌های دانشگاهی با ایجاد تعامل سازنده به رسمیت شناخته خواهد شد. کتاب تلاش

کرده است تا با ارائه رویکرد همکاری مدار میان کتابداران به رشد مهارت‌های ارتباطی آنها، به‌ویژه در محیط علمی و دانشگاهی، یاری رساند. همچنین کتابداران با بهره‌گیری از دانش تخصصی گروه‌های علمی می‌توانند به ایجاد دوره‌های مفیدی اقدام کنند و از تجربه‌های آنها بهره‌گیرند. این تعامل دوسویه و تأثیرگذار، با رشد و گسترش همکاری‌های متقابل به آموزش مفید بهره‌گیری از خدمات مرجع کتابخانه‌ای توسط کتابداران منجر خواهد شد. دانشجویان می‌توانند با شناخت بهتر سطوح فعالیت کتابخانه و بهره‌مندی از رهنمودهای ارائه شده از سوی کتابداران، با تکیه بر مبانی آموزش پایه گروه‌های علمی، به فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود پرداخته و از مهارت‌های سواد اطلاعاتی و سواد دیجیتال^{۳۳} به خوبی استفاده کنند.

آموزش، هسته اصلی تمرکز در خدمات مرجع است که کتابخانه‌های نوین دانشگاهی به صورت مختلف با ایجاد دوره‌های آموزشی مانند دوره‌های یک‌جلسه‌ای، دوره‌های مرتبط، و دوره‌های یکپارچه در بیشتر این رشته‌ها به ارائه آن مبادرت می‌ورزند. کتاب، بازتابی از تجارب کتابداران، آموزش علمی، و راهنماهای کتابخانه است و مصرانه رو به سوی ایجاد احساس مثبت، سازنده و واقع‌گرا دارد. اثر شامل چند مطالعه موردی، پیمایش‌های کتابخانه‌ای، ارائه نمونه‌های پرسشنامه‌ها، آمار مربوط به کتابخانه‌ها، برنامه‌های سودمند اجرایی برای ایجاد چارچوب مؤثر کاربردی، جهت تبیین وضعیت ارتباط‌های موجود در

کتابخانه، و آزمون‌های مربوط به محیط‌های آموزشی دانشگاهی، ارتقای دوره‌های کاربردی و آموزش، و ارائه مدل کتابدار - استاد است (۳). مقالات این اثر را می‌توان در دو طبقه کلی جای داد: بخشی از آن تهیه گزارش درباره توسعه و کاربرد برنامه‌های آموزشی از طریق همکاری با هیئت علمی آموزشی است، و بخشی دیگر نتایج برخی مطالعات مورد علاقه، و مرور متون با تکیه بر قدرت انتشار دانش در حوزه‌های خاص و دشوار، برای همکاری‌های مطلوب می‌باشد. همچنین در سراسر کتاب، یادداشت‌ها، کتابشناسی‌ها، و مرور متون، نظر خواننده را به آثاری در این زمینه جلب می‌کند (۱). این راهبردها توانسته است به کتاب و وجهه‌ای علمی ببخشد. جامع‌نگری در موضوعی که اثر در آن وادی به رشته تحریر درآمده، آن را به‌عنوان یک منبع مرجع در این زمینه معرفی می‌کند. باید گفت که کتاب از منظر کاربردی بسیار مفید است. تدوین مقالات بر مبنای شرایط عملی آموزش و مشارکت کتابداران در فعالیت‌های علمی دانشگاهی تدوین شده است. نمونه سؤالات، و مراحل انجام آزمون‌ها و تجربه‌های عملی کتابداران به‌شيوه‌ای گویا ارائه و بیان شده است. همچنین ذکر برخی از ابزارهای درجه‌بندی و امتیازدهی به فعالیت‌های کلاسی، و نیز نمونه‌های ارزشمندی از روند مطالعات موردی، به‌خوبی مراحل کار را به تصویر کشیده، و ابعاد آن را معرفی کرده است. خلاصه‌های هر مقاله در ابتدای آن خواننده را با کلیت مطالعه

pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1435838. [10 Feb. 2007].

2. Kraat, Susan. B. (Editor). *Relationships between teaching faculty and teaching librarians*. New York: Haworth, 2005.

3. *Learn to connect with your school's teaching faculty for maximum information literacy!*, Review about: Kraat, Susan. B., [Editor]. *Relationships between teaching faculty and teaching librarians*. New York: Haworth, 2005. [on-line]. Available: <http://0-www.haworthpress.com.innopac.lib.bcit.ca/store/find.asp>. [12 Feb. 2007].

4. Miller, Rebecca. Review about: Kratt, S. B. (Editor). *Relationships between teaching faculty and teaching librarians*. New York: Haworth, 2005. [on-line]. Available: <http://www.ala.org/ala/acrlbucket/is/publicationsacrl/textbooksinstruction.htm>. [10 Feb. 2007].

انجام شده آشنا می‌کند. معرفی روش‌های پژوهش طرح شده در کتاب، برای محققان زمینه عملی کار پژوهشی را به تصویر کشیده است. مقالات با استفاده از روش‌شناسی علمی تهیه شده، و نتیجه‌گیری‌ها و پیشنهادها برای شروع پژوهش‌های دیگر راهگشا می‌باشد. کتابشناسی هر مقاله در پایان آن آمده، و کتاب فاقد کتابشناسی جامع است. همچنین کتاب دارای یک نمایه در پایان است. مباحث مطرح در این اثر با توجه به تخصص نویسندگان که اکثراً کتابدار و نیز بخشی از آنان اعضای هیئت علمی دانشگاه می‌باشند، به خلق اثری ارزشمند در حوزه تعامل و همکاری میان کتابداران و گروه‌های علمی انجامیده است. مطالعه این کتاب برای کتابدارانی که به تدریس دوره‌های آموزشی در دانشگاه‌ها اشتغال دارند، توصیه می‌شود.

منابع

1. Berryman, Donna R. Review about: Kratt, S. B. (Ed.). "Relationships between teaching faculty and teaching librarians". *J Med Libr Assoc*, Vol.94, No.2 (2006): 231-232. [on-line]: Available: <http://www>

فریبرز درودی